

Schoolplan 2018 – 2022

PrO Almere

Maart 2018

Inhoudsopgave

1 Algemene gegevens.....	3
1.1 Contactgegevens.....	3
1.3 Onderwijsvisie / Schoolconcept.....	4
1.4 Kengetallen leerlingenpopulatie.....	6
2 Onderwijsproces.....	7
2.1 Onderwijsaanbod.....	7
2.1.1 Leeraanbod.....	7
2.2 Zicht op ontwikkeling en begeleiding.....	9
2.2.1 Groeperingsnorm.....	9
2.2.2 Structuur van de les.....	9
2.2.3 Vrije momenten.....	9
2.2.4 Mentoraat.....	10
2.2.5 Opbouw van stage.....	10
2.2.6 Eigen aspecten van kwaliteit.....	11
2.2.7 Verslaglegging.....	11
2.3 Aanwezige vaardigheden bij medewerkers.....	12
2.4 Organisatie van de (extra) zorg.....	13
2.4.1 Organisatie van de zorg.....	13
2.4.2 Arrangement 1: EAG.....	14
2.4.3 Arrangement 2: PLUS.....	14
2.4.4 Arrangement 3: Extra Nederlands.....	15
2.4.4.1 TOS.....	15
2.4.4.2 Dyslexiecoaching.....	16
2.4.4.3 Nieuwkomers.....	17
2.5 Afstemming van de zorg met (keten)partners.....	17
2.5.1 Afstemming zorgpartners.....	17
2.5.2 Afstemming partners stage en arbeid.....	18
2.5.3 Afstemming partner logopedie in school.....	19
2.6 De grenzen van de ondersteuningsmogelijkheden.....	19
3 Schoolklimaat.....	22
3.1 Pedagogisch klimaat.....	22
3.2 Veiligheid.....	22
3.2.1 Schoolbeleid.....	22
3.2.2 Ambities.....	22
4 Onderwijsresultaten.....	23
4.1 Resultaten.....	23
4.1.1 Uitstroom.....	23
4.2 Sociale en maatschappelijke competenties.....	23
5 Kwaliteitszorg en Ambitie.....	24
5.1 Kwaliteitszorg.....	24
5.2 Kwaliteitscultuur.....	24
5.3 Verantwoording en dialoog.....	24
5.3.1 Terugblik toekomstperspectief 2012-2017.....	25
5.3.2 Perspectief voor 2022.....	25
6 Personeelsbeleid.....	26

1 Algemene gegevens

PrO Almere is een openbare school voor praktijkonderwijs. Alle leerlingen zijn welkom, ongeacht hun (religieuze en culturele) achtergrond. PrO Almere is de enige school voor praktijkonderwijs in Almere. Praktijkonderwijs is regulier voortgezet onderwijs. De school is onderdeel van de Almeerse Scholen Groep (ASG) en valt onder het samenwerkingsverband Passend Onderwijs Almere. PrO Almere is een van de grootste scholen voor praktijkonderwijs in Nederland. De leerlingen zitten niet allemaal bij elkaar in één gebouw. Er zijn drie locaties: Almere Stad, Almere Tussen de Vaarten en Almere Buiten. Op elke locatie is er een onderbouw (leerjaar 1 en 2). De richtingen in de bovenbouw zijn verdeeld over de locaties:

- Tom Poesstraat: Dienstverlening, Techniek
- Koningsbeltstraat: Logistiek, Horeca, Groen
- Bachweg: Winkel, Horeca

1.1 Contactgegevens

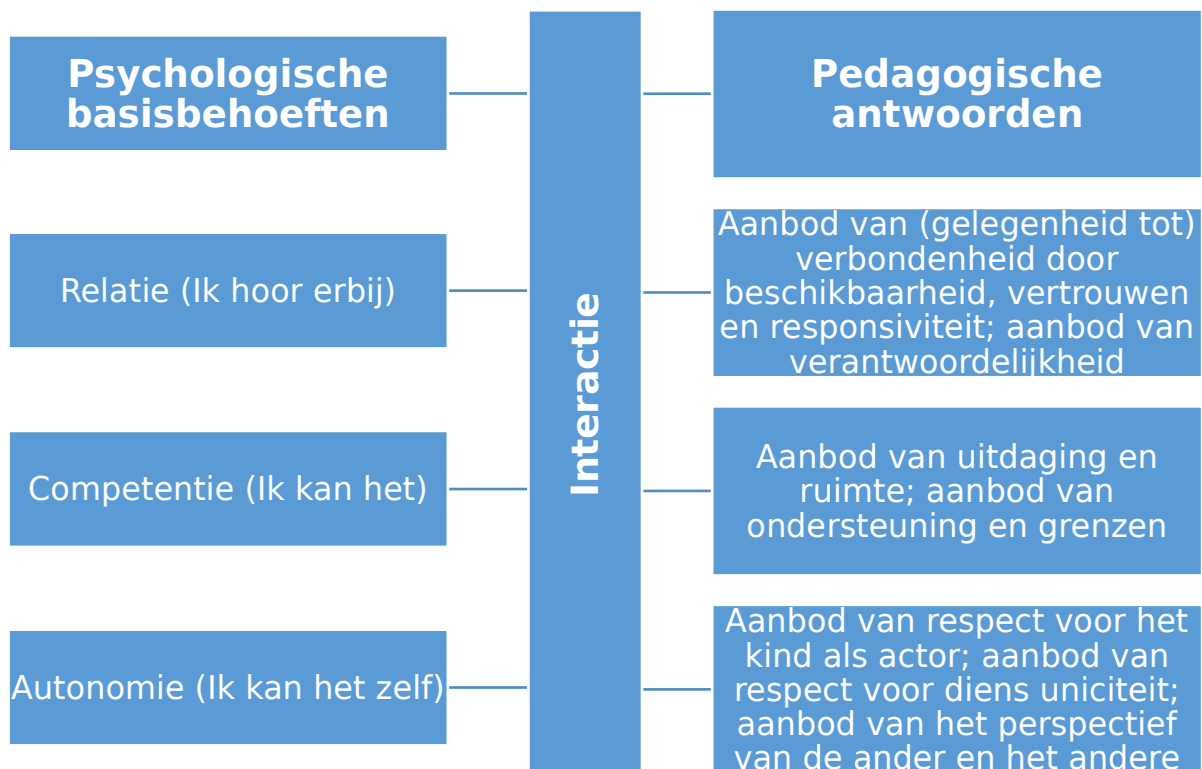
Naam school	PrO Almere
Schoolleiding	Bertien Hoek (directeur) Hanneke Broos (adjunct-directeur)
Postadres	Postbus 10315 1301 AH Almere
Website	www.proalmere.nl
E-mailadres	info@proalmere.asg.nl
Locatiegegevens	
Vestiging	PrO-Bachweg
Brinnummer	17JI
Adres en plaats	J.S. Bachweg 7 1323 BA Almere
Telefoonnummer	036-5338141
Vestiging	PrO-Koningsbeltstraat
Brinnummer	30UD
Adres en Plaats	Koningsbeltstraat 4 1329 AL Almere
Telefoonnummer	036-5336194
Vestiging	PrO-Tom Poesstraat
Brinnummer	28BU
Adres en Plaats	Tom Poesstraat 2 1336 AE Almere
Telefoonnummer	036-5494150

1.2

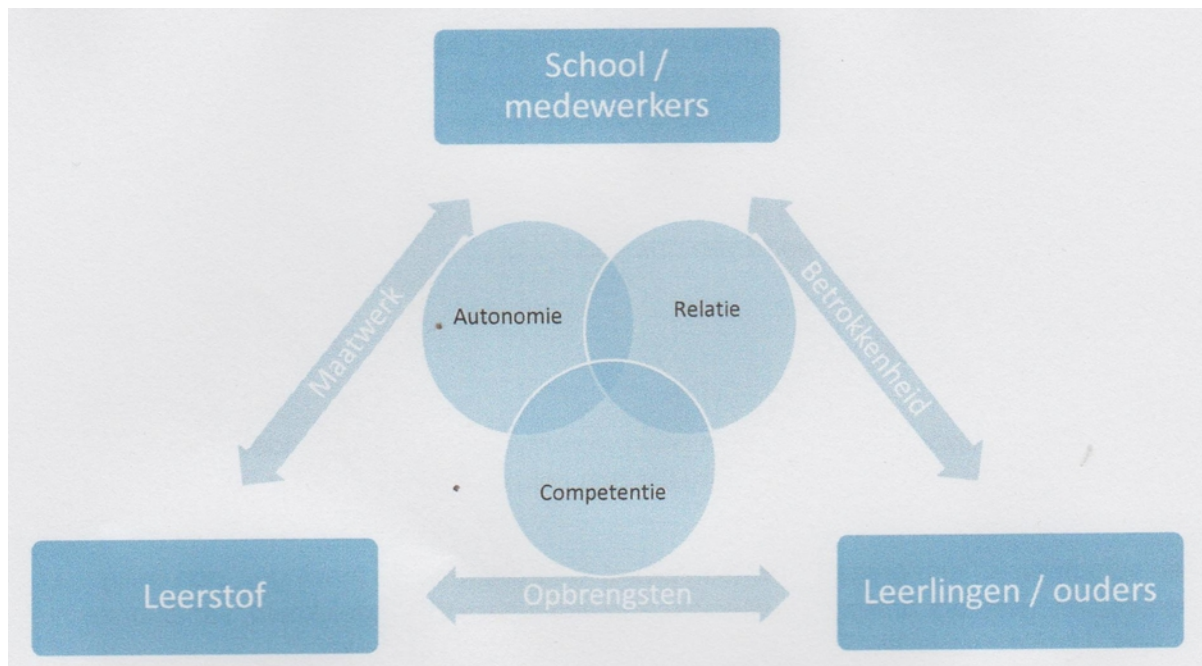
1.3 Onderwijsvisie / Schoolconcept

In Nederland kennen we voor leerlingen van 12 jaar en ouder voortgezet onderwijs als vmbo, havo, vwo, gymnasium. Praktijkonderwijs is ook voortgezet onderwijs, maar dan voor leerlingen die met het onderwijs op de genoemde schooltypen niet goed uit de voeten kunnen. Speciaal voor die leerlingen is er het praktijkonderwijs. Praktijkschoolleerlingen hebben onderwijs nodig dat praktisch van aard is. Zij leren door 'te doen' in plaats van door 'te luisteren'. Vaak is dat al eerder gebleken en zijn het jongens en meisjes die, voor ze op PrO Almere kwamen, op een school voor speciaal (basis)onderwijs zaten. Leerlingen die op het Praktijkonderwijs zitten, hebben een PrO-beschikking of (vanaf 1-1-2016) een Toelaatbaarheidsverklaring voor Praktijkonderwijs. De criteria om hiervoor in aanmerking te komen zijn landelijk vastgesteld (meer informatie hierover vindt u in de schoolgids). Het doel is om leerlingen met een baan (al dan niet met begeleiding) en toekomstperspectief van school te laten gaan.

Het onderwijsconcept van PrO Almere is gebouwd op de pedagogische grondfiguur van Stevens (2004).

Op school zien we dit terug in de interactie in de driehoek tussen leerlingen en ouders, leerkrachten en leerstof¹: Medewerkers die de verbinding aangaan zorgen voor betrokkenheid bij leerlingen en ouders, een schoolorganisatie die maatwerk biedt zorgt ervoor dat er geleerd kan worden, en leerstof die aansluit zorgt voor opbrengsten die ertoe doen.

We hechten grote waarde aan de kwaliteit van relatie of verbondenheid. Dit vraagt om pedagogisch tact, oftewel tactvol handelen van alle medewerkers: “het goede doen, op het juiste moment, ook in de ogen van de leerling”. Dit vraagt openheid en sensitiviteit voor wat een leerling bezighoudt of voor wat deze nodig heeft. Daarbij vraagt het vertrouwen in de motivatie van de leerling om te willen groeien. Op deze manier kan wederkerigheid ontstaan en vanuit deze relatie een gedeelde verantwoordelijkheid voor het leerproces. Dit wordt gezien als de basis naar volwassen worden en onderwijsresultaten.²

PrO Almere leidt op tot goed werknemerschap en goed burgerschap. Het is onze missie om te bereiken dat leerlingen die van school gaan, praktisch en sociaal, voldoende redzaam zijn in het dagelijks leven van wonen, werken en vrije tijd. Dat betekent dat zij (al dan niet met hulp) in staat zijn tot:

- het voeren van een huishouding/gezin en het zijn van een goede, betrouwbare buur
- het hebben en houden van een baan
- het zinvol invullen van de vrije tijd

Dit willen we bereiken door de leerlingen uit te dagen om zo veel mogelijk te leren, vooral vanuit de praktijk. Hiervoor is de schoolorganisatie van belang: maatwerk, onderwijs van programma gericht naar individueel gericht. Dit betekent dat er gekeken wordt naar wat de leerling nodig heeft, wat de leerling wil leren en waar de leerling goed in is. Hierdoor wordt het gevoel van autonomie van de leerling versterkt, werkt de leerling op zijn eigen niveau, zowel in praktijk als met de avo

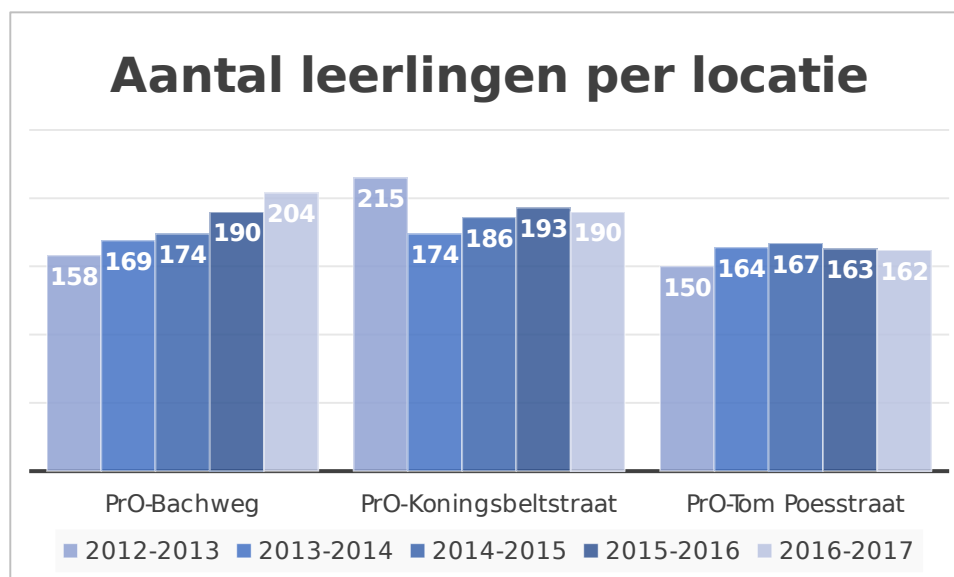
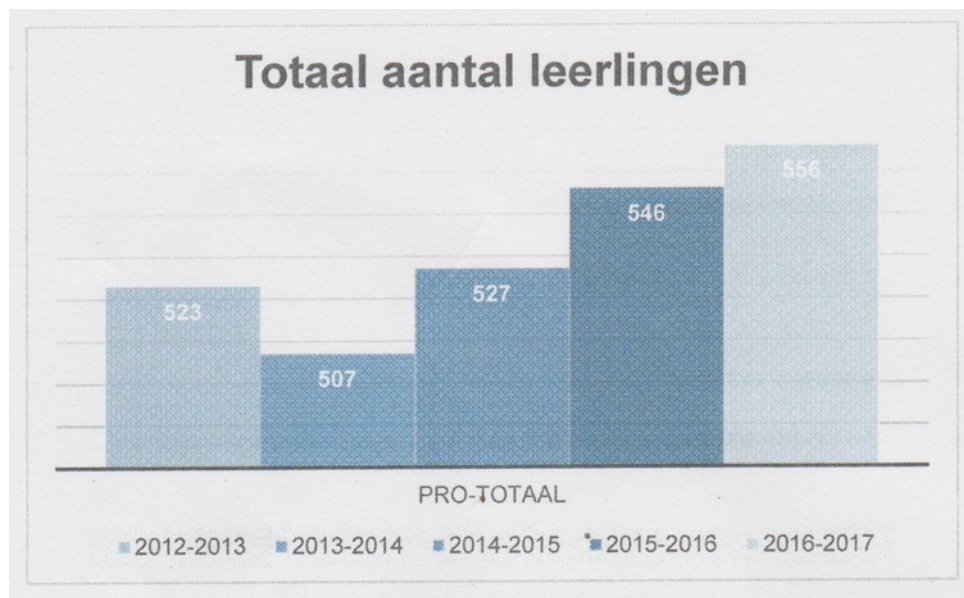
¹Naar: Gelder, van L. 1969

²NIVOZ. <http://nivoz.nl/trajecten/pedagogische-tact/>. Geraadpleegd op het internet op 2 februari 2017.

vakken. Indien nodig worden er individuele roosters opgesteld. Op deze wijze krijgt de leerling het onderwijs wat bij hem past, zal hij/zij zich competent gaan voelen, worden de beoogde opbrengsten voor de leerling relevant.

1.4 Kengetallen leerlingenpopulatie

PrO Almere is een van de grootste scholen voor praktijkonderwijs in Nederland. De volgende twee grafieken geven een beeld van de omvang van de school.

Voor informatie het aantal behaalde certificaten en Entree diploma's, uitstroomgegevens en tevredenheidsonderzoeksresultaten verwijzen we u naar de website: www.scholenopdekaart.nl

2 Onderwijsproces

Iedere VO-school heeft de plicht om alle leerlingen basiszorg te bieden. De basisondersteuning is die vorm van ondersteuning die elke vo-school ten minste kan bieden. Scholen kunnen naast de basisondersteuning ook extra ondersteuning bieden. Deze extra ondersteuning zijn de arrangementen die de school verder aanbiedt.

Wanneer het Praktijkonderwijs vergeleken wordt met andere reguliere vmbo-scholen is onze basisondersteuning groter. Want alle leerlingen op het Praktijkonderwijs hebben extra ondersteuning in het leren nodig, zij hebben specifieke ondersteuningsbehoeften. Alle leerlingen hebben daarom een OOP.

Maar ook binnen het Praktijkonderwijs wordt, naast de basisondersteuning, extra ondersteuning geboden. PrO Almere biedt verschillende arrangementen. In dit gedeelte wordt beschreven welke ondersteuning wij aan leerlingen kunnen bieden en welke grenzen ons onderwijsaanbod heeft.

2.1 Onderwijsaanbod

Het lesprogramma is gericht op maatschappelijke redzaamheid in de domeinen wonen, werken, vrijetijdsbesteding en burgerschap.

Kenmerkend voor praktijkonderwijs is dat er naast een aantal avo-vakken (algemeen vormend onderwijs), veel praktijkvakken worden gegeven. Praktijk is de kern van ons onderwijs. In alle lessen komt voortdurend de dagelijkse praktijk aan de orde. Naast de praktijkvakken zijn ook de avo-vakken (algemeen vormend onderwijs) praktisch van opzet. In zowel boven- als onderbouw is de verhouding: 50% praktijk, 25% theorie, 25% variabele lessen.

Op alle locaties wordt het eerste en tweede leerjaar aangeboden (onderbouw). Hierdoor kunnen de jongere leerlingen zoveel mogelijk dicht bij huis naar school. Ouders mogen bij aanmelding ook een voorkeur voor een locatie aangeven. Hier wordt zo veel mogelijk rekening mee gehouden.

In de bovenbouw (vanaf leerjaar 3) is de locatie afhankelijk van de gekozen sector. Het kan zijn dat de leerling dan verder moet reizen. De inmiddels oudere leerlingen kunnen over het algemeen (zelfstandig) reizen. Indien nodig wordt de leerling hier in de onderbouw op voorbereid door oefenen met zelfstandig reizen en lessen op andere locaties.

2.1.1 Leeraanbod

Welke vakken de leerlingen krijgen, hangt af van het leerjaar waarin ze zitten. Zo kan er een onderscheid gemaakt worden tussen de eerste twee leerjaren (onderbouw), leerjaar 3 (oriëntatiejaar) en de leerjaren 4, 5 en 6 (sector).

Onderbouw praktijkvakken zijn: techniek, koken, zelfredzaamheid, plant en dier, beeldende vorming, gym en leefstijl. Vanaf het oriëntatiejaar specialiseren leerlingen zich in een bepaalde richting. Bovenbouw praktijkvakken zijn: horeca, dienstverlening, groen, winkel, logistiek of techniek. Daarnaast krijgen de bovenbouwleerlingen de praktijkvakken burgerschap (zelfredzaamheid) en gym.

Vanaf de bovenbouw doen leerlingen ervaring op met stage. Stages zijn bij uitstek geschikt voor 'leren door doen'. De werkzaamheden die de leerlingen geoefend hebben op school, worden dan in het "echt" ingezet. Het doel van de stage is om de leerling te laten leren in de praktijk. Door de

stage gaat de overgang van school naar de arbeidsmarkt geleidelijk en vindt dit plaats in een concrete werksituatie. De stage wordt begeleid door stagebegeleiders (vanuit school) en praktijkbegeleiders (op de werkplek). Deze begeleiding is intensief en is afgestemd op de begeleidingsbehoefte van de leerling. Binnen PrO Almere is veel aandacht, en formatie vrijgemaakt voor de begeleiding van leerlingen op hun stage. Naast het opdoen van praktijkervaring, biedt de stage de mogelijkheid om de transitie naar de arbeidsmarkt te kunnen realiseren. Praktijkonderwijs is vaak eindonderwijs en leidt direct toe tot de arbeidsmarkt. PrO Almere heeft een nauwe samenwerking met Mind@Work en gemeente Almere om in de overstap van school naar arbeid de juiste begeleiding te bieden en deze te monitoren.

Binnen alle leerjaren oefenen leerlingen niet alleen met praktische opdrachten, maar ook met mondelinge en schriftelijke opdrachten voor Nederlands, Engels en rekenen (avo). Het doel hiervan is om hun theoretische vaardigheden te onderhouden, en zo mogelijk nog uit te breiden. Op PrO Almere worden de lessen aangeboden vanaf het niveau op weg naar 1F tot en met het niveau 1F (met perspectief richting 2F). Er wordt in de lessen zowel met praktisch materiaal en boeken/schriftelijke leerstof gewerkt. Een deel van het materiaal wordt digitaal ingezet. Leerlingen kunnen daardoor met een inlogcode ook thuis daar mee aan de slag. Het doel van het onderwijs op scholen voor praktijkonderwijs is: de leerlingen voorbereiden op een zelfstandig bestaan in de maatschappij. Aan alles wat je kunt tegenkomen in de praktijk van het wonen, werken, vrije tijd en burgerschap, wordt op scholen voor praktijkonderwijs aandacht besteed.

Ict-vaardigheden zijn in al deze gebieden van belang. Leerlingen krijgen op hun stage en arbeidsplek te maken met geautomatiseerde processen, met digitale informatievoorziening en communicatie.

In hun huidige en toekomstige privésituatie krijgen de leerlingen te maken met gedigitaliseerde processen als bijvoorbeeld meterstanden door geven, vakantie bespreken, solliciteren en communiceren.

Alle leerlingen werken op PrO Almere met een laptop of tablet. PrO Almere zet Office 365 in voor leerlingen en medewerkers. De medewerkers zijn daar belangrijk in om leerlingen dit eigen te maken.

Daarnaast kunnen uren variabel ingevuld worden vanuit IOP (Individueel Ontwikkel Plan) en cursuslessen. Theorie en praktijk kunnen daar allebei een onderdeel van zijn.

Het leeraanbod op PrO Almere is maatwerk. Naast het bovengenoemde algemene leeraanbod worden er nog verschillende trajecten binnen school en de stageplek aangeboden. In de bovenbouw is het mogelijk om een certificeringstraject te volgen, met als doel een certificaat te behalen. Deze certificaten zijn gericht op de praktijk, dat wil zeggen dat leerlingen voor het behalen van deze certificaten, vaardigheden moeten beheersen die ze in de lessen op school en binnen hun stage kunnen oefenen en trainen. Bij deze certificering gaat het niet om het behalen van een bepaald niveau op het gebied van taal en rekenen maar om het juist kunnen uitvoeren van de vaardigheid. Om een certificaat te behalen moet de leerling aan de daarvoor gestelde eisen voldoen. In het portfolio van de leerling wordt duidelijk óf en wannéér een leerling eventueel in het examineringstraject van certificering kan stappen. Er bestaat de mogelijkheid om verschillende certificaten te halen. Het examen zal door een extern gevalideerde branche organisatie worden afgenomen.

Leerlingen kunnen ook Praktijkverklaringen behalen. Deze verklaringen zijn gerelateerd aan de kwalificatie dossiers van het mbo. Het behalen van Praktijkverklaringen gebeurt op de stageplek maar heeft een directe verbinding met school. Wanneer naar de kwalificatiedossiers van het mbo wordt gekeken dan zijn de “werkprocessen” de kleinst certificeerbare eenheden zijn in het dossier. Werkprocessen zijn duidelijk omschreven werkzaamheden die in de beroepspraktijk voorkomen. Tijdens stage wordt er bekeken welke werkprocessen door de leerling geleerd kunnen worden. Daar is ondersteuning vanuit school bij nodig, het leren en trainen van vaardigheden die onvoldoende zijn ontwikkeld en versterkt moeten worden. De stagebegeleider is de intermediair tussen school en het stagebedrijf. Wanneer de leerlingen een werkproces of een aantal werkprocessen voldoende beheerst kan de leermeester van het stagebedrijf een Praktijkverklaring afgeven waarop staat vermeld welke werkprocessen, uit welk kwalificatie dossier mbo, op welk niveau beheerst. Uit de eerste ervaringen met het afgeven van Praktijkverklaringen, blijkt dat leerlingen Praktijkverklaringen behalen op het niveau van niveau 1 en niveau 2. De kracht schuilt erin dat leerlingen een “Praktijkverklaring” krijgen op basis van wat zij kunnen. De kracht schuilt er tevens in dat de gecertificeerde werkprocessen herkenbaar zijn voor de werkgevers.

2.2 Zicht op ontwikkeling en begeleiding

2.2.1 Groeperingsnorm

Vooraf in de onderbouw wordt gewerkt in kleinere groepen dan in het voorbereidend middelbaar beroepsonderwijs. Een klas is een heterogene leerjaargroep met 12-14 leerlingen, met één leerkracht voor de groep. Minimaal, één dagdeel in de week wordt er groep doorbroken, op niveau gewerkt. Hoe dit is vormgegeven verschilt per locatie.

In de bovenbouw wordt er gewerkt met stamgroepen, de groep wordt ingedeeld op basis van passend mentoraat. In de overstap van de onderbouw naar de bovenbouw wordt gekeken welke mentor past bij welke leerling. Daardoor kunnen er in een stamgroep leerlingen zitten van verschillende sectoren. Een stamgroep kan groter zijn dan een klas in de onderbouw en kan meerdere leerjaren omvatten. Daarnaast hebben de leerlingen verschillende stagedagen hierdoor zijn de roosters individueel en is de groepssamenstelling per les wisselend.

2.2.2 Structuur van de les

Leerlingen hebben te maken met een (individueel) rooster. Ze hebben les van verschillende docenten (vakleerkrachten) in verschillende klaslokalen. De docent start en eindigt vaak met een groepsinstructie of groepsgebesprek. Deze groepsgebaseerde benadering is van belang voor de leerlingen omdat zij, ieder op hun eigen manier, gebaat zijn bij houvast, duidelijkheid en sfeer. De rest van de les wordt er vaak gewerkt in kleinere groepjes, in tweetallen of individueel. De docent regisseert via de groepsindeling de sociale contacten binnen de les. Doordat de docent stuurt krijgen leerlingen de kans om te oefenen met een rol in de samenwerking, die ze niet vanzelf op zich nemen. Door te kiezen voor individuele werkvormen brengt de docent rust en concentratie in de klas. Inoefening van de lesstof gebeurt zelfstandig (leerling in groep of in kleine groep) of begeleid (in groep met individuele aandacht van docent of in kleine groep onder begeleiding van onderwijsassistent).

In de bovenbouw wordt minder groepsgebaseerd en meer individueel gewerkt. Dit heeft te maken met de leertrajecten die in de hogere leerjaren gaandeweg steeds meer maatwerk worden.

2.2.3 Vrije momenten

De vrije momenten (voor aanvangstijd, na eindtijd, leswisselingen en pauzes) kunnen voor alle leerjaren gelijktijdig zijn. De pauzes gedurende de lesdag zijn lesvrije momenten die meetellen in het aantal lessen van de leerling. Het is een leermoment in vrije situaties voor de leerling.

Leerlingen houden zelfstandig pauze op het schoolplein of in de aula en zorgen zelf voor een tussendoortje en lunch. Op school is er de mogelijkheid om in de pauze iets aan te schaffen vanuit de kantine. Er is door meerdere werknemers van de school toezicht en begeleiding tijdens deze momenten. Er is ook een mogelijkheid om in pauzes te sporten onder begeleiding van medewerkers van de school.

2.2.4 Mentoraat

Iedere klas heeft een vaste mentor of duo-mentoraat. Deze is het aanspreekpunt is voor veel zaken rond zijn of haar groep. Iedere mentor (of duo) heeft 6 uur per week voor mentortaken, dit is intensiever dan op andere reguliere vo-scholen. De mentor ziet de leerling dagelijks of meerdere keren per week (bij leerlingen die meerdere dagen stage lopen buiten school is dit minder.) Dit kan zijn in de IOP uren en/of de mentorlessen. Naast mentorlessen geven mentoren ook vaklessen aan hun eigen groep.

De mentor voert individuele gesprekken met leerlingen (coaching) op ingeplande momenten. Dit gebeurt onder andere om de doelen van de komende periode te bespreken en te evalueren (IOP). De frequentie hiervan is verschillend. Dat heeft te maken met de hoeveelheid (aan)sturing die een leerling nodig heeft. De leerlingen worden in de lessen gecoacht, maar ook tussen de bedrijven en in pauzemomenten.

De mentor is goed op de hoogte van de ontwikkeling en de leefsituatie van de leerling en heeft een signalerende functie. Signalen kunnen afkomstig zijn vanuit collegae, de leerling zelf of vanuit derden (ouders, instanties). Bij stagnatie of een vermoeden van problemen informeert de mentor bij collegae, zorgteam en ouders hoe die daar naar kijken.

PrO Almere hecht veel waarde aan afstemming met ouders/verzorgers. De verbinding is noodzakelijk om jongeren tot leren te laten komen. De mentor heeft minimaal 2x per jaar een gepland gesprek met ouders en leerling (driehoeksgesprek). De frequentie van het oudercontact kan om verschillende redenen hoger zijn, bijvoorbeeld als er zorgen zijn op school of thuis. Het initiatief van het contact kan zowel bij school als bij ouder liggen.

2.2.5 Opbouw van stage

In het oriëntatiejaar (leerjaar 3) krijgen leerlingen arbeidsoriëntatie. Dat richt zich niet alleen op les op school maar ook bijvoorbeeld les op locatie. Leerlingen werken in groepjes mee in een bedrijf of instelling (bv. een verzorgingshuis, logistiek bedrijf, bandenbedrijf, tuinen) onder begeleiding van een onderwijsassistent. Daarnaast kunnen leerlingen interne stage lopen of snuffelstage (kortdurend stage lopen in een bedrijf in de sectorkeuze) en hebben ze excursies naar bedrijven. Tijdens de interne stage wordt beoordeeld of een leerling stagerijp is. Daarnaast wordt er gekeken wat de leerling nodig heeft om een succesvolle stage te lopen in het sectorjaar. Bij voldoende stagerijpheid wordt er een externe stageplek gezocht voor de leerling.

Vanaf het vierde leerjaar gaan de leerlingen twee dagen per week op stage. Elk schooljaar kent in de basis twee stageperiodes. Indien wenselijk en mogelijk kunnen de stagedagen uitgebreid worden, hierbij staat de leerwens en capaciteit van de leerling centraal. Bij stages is er altijd sprake van maatwerk.

De stage wordt begeleid door een stagebegeleider vanuit school, hij is de linking-pin tussen school, leerling en stagebedrijf. De leerling heeft één vaste stagebegeleider per schooljaar. De stagebegeleider heeft als taak: te bevorderen dat de stage zo goed en nuttig mogelijk verloopt. Hij komt ongeveer eens per drie/vier weken langs op de stageplek. Indien nodig is er vaker contact. Op de stageplek krijgt de leerling directe begeleiding van zijn werkbegeleider, een werknemer van het

bedrijf. De stagebegeleider en werkbegeleider hebben contact met en over het functioneren van de leerling (waaronder evaluatie van de leerdoelen) en bespreken eventuele problemen.

Op de locatie Koningsbelt is een pilot gestart met een intern leerwerkbedrijf. Verschillende (interne) stages zijn verzameld onder het leerwerkbedrijf 'PrOud'. Deze afkorting staat voor 'Praktijkonderwijs Almere met uitvoerende diensten'. Binnen het leerwerkbedrijf zijn er de volgende onderdelen:

- interne stage;
- facilitair;
- snuffelstage (per sector);
- Yanmar

Leerlingen van de locatie Koningsbelt worden per periode ingedeeld en komen afwisselend uit alle sectoren. Aan het einde van het schooljaar heeft iedere leerling in alle onderdelen van het leerwerkbedrijf gewerkt. PrOud is er om werkvaardigheden te oefenen, die de leerlingen nodig hebben om in het vierde jaar de externe stage te kunnen gaan lopen.

Een leerling krijgt per onderdeel een bewijsstuk wanneer hij/zij deze naar behoren heeft afgerond. Op ieder bewijsstuk staat welke competenties een leerling behaald heeft. Al deze bewijsstukken samen zijn nodig om externe stage te kunnen gaan lopen.

Het programma is voornamelijk gericht op de oriëntatie leerlingen maar sectorleerlingen kunnen meegenomen worden, indien nodig, voor de ontwikkeling. Deze leerlingen kunnen door de stagebegeleiders aangemeld worden met bijbehorende doelen.

2.2.6 Eigen aspecten van kwaliteit

Op PrO Almere zoeken wij altijd mogelijkheden om een passend aanbod te genereren in de school maar ook daar buiten. Dit doen wij door de verbinding met leerlingen en de samenleving te maken.

Voorbeelden hiervan zijn:

- Who's Next(Project waarin leerlingen kennis maken met klassieke muziek en daar actief aan deelnemen. Dit doen we samen met andere VO scholen in Almere)
- Operatie Schoolvoorbeeld (jongeren uit het praktijkonderwijs via stage de overstap laten maken naar een baan bij een PO en/of VO school van ASG als doelgroep)
- Yanmar (leerwerkbedrijf binnen Yanmar onder begeleiding van medewerkers van PrO Almere)
- PrOud (leerwerkbedrijf als interne stage)
- PrOlisious (leerwerkbedrijf als cateringservice voor o.a. de ASG academie)
- PrO radio (eigen radiostation door leerlingen dat dagelijks uitzendt)
- Gastheer/vrouw bij evenementen in de stad

Ongetwijfeld komen hier weer nieuwe activiteiten bij in de toekomst

2.2.7 Verslaglegging

Elke leerling heeft een OPP³, een IOP⁴, een portfolio, een PrO scan en een resultatenoverzicht.

In het OPP staat de verwachte uitstroom, de leerroute/het programma voor het (komende) schooljaar, waar de school rekening mee moeten houden en welke begeleiding er nodig is. Het OPP is voor een heel schooljaar en wordt elk jaar in juni geëvalueerd en bijgesteld.

³OPP = Ontwikkelings Perspectief Plan

⁴IOP = Individueel Ontwikkelings Plan

Omdat een heel schooljaar lastig te overzien is, werkt het praktijkonderwijs ook met een IOP. De werkplannen en coachingsgesprekken zijn onderdeel van het IOP. In de werkplannen stellen leerling en mentor samen kleine, haalbare doelen op voor de korte termijn. In de coachingsgesprekken wordt met de leerling besproken hoe het gaat, wat de leerling geleerd heeft en wat de komende doelen worden.

De leerling kan de behaalde doelen, vaardigheden en uitgevoerde werkzaamheden bewijzen in het portfolio. In het portfolio zitten onder andere resultaten, toetsen, verslagen, foto's en certificaten van cursussen en individuele werkdoelen.

De algemene werkvaardigheden worden met behulp van percentages beoordeeld in de PrO scan. De PrO scan wordt door mentor(en) en andere docenten/begeleiders ingevuld. De percentages geven aan in hoeverre de leerling de vaardigheden beheerst. Hoe hoger het percentage, hoe zelfstandiger de leerling de werkvaardigheden laat zien.

Twee keer per schooljaar komt er een overzicht van de behaalde resultaten van de leerling op de praktijk- en theorie vakken. De resultaten worden beoordeeld met cijfers of woorden (bv. onvoldoende, voldoende, goed). Er wordt ook aangegeven op welk niveau de leerling leert of welke leerroute wordt gevolgd. Voor de praktijk volgen de meeste leerlingen leerroute 1. Een leerling kan ook voor één of meer vakken een leerroute op een lager (<1) of hoger niveau volgen (>1).

<1	Leerlingen hebben meer en langer ondersteuning nodig van mensen om zich heen.
1	Deze leerroute werkt toe naar werken en wonen op assistentenniveau (mbo 1). De leerling kan veel zelf, maar heeft af en toe hulp nodig.
>1	Leerlingen hebben bijna geen ondersteuning nodig en zijn heel zelfstandig en redzaam.

Vanuit de overheid zijn er referentieniveaus voor theorie (Nederlands en rekenen) vastgesteld:

<1F	De basisvaardigheden zijn nog onvoldoende, de leerling werkt op basisschool niveau.
1F	De leerling beheerst het niveau einde basisonderwijs, dit is het streefniveau voor het einde van het praktijkonderwijs. Voor Nederlands (Nieuwsbegrip) betekent dit goede scores op niveau B (groep 8 niveau).
2F	Deze score hebben leerlingen nodig voor een vmbo of mbo-diploma (niveau 2 en 3).

Stages worden afgesloten met een beoordelend stageverslag. Bij de interne stage wordt dit verslag gemaakt door de interne stagebegeleider. Bij de externe stage wordt dit verslag gemaakt door de stagebegeleider in samenspraak met de werkbegeleider.

Alle documenten en contacten van de leerling worden bijgehouden in het (papieren en/of digitaal) leerlingdossier. Op dit moment maakt de school gebruik van het leerlingvolgsysteem SOMtoday. Hierin wordt ook een logboek bijgehouden en worden notulen gemaakt van overleggen en contacten.

2.3 Aanwezige vaardigheden bij medewerkers

Alle medewerkers van de school werken samen om een veilig leer- en leefklimaat binnen de school neer te zetten. Zij beschikken hiervoor over pedagogische vaardigheden.

Het personeel heeft kennis van pedagogische tact, zodat zij “het goede doen, op het juiste moment, ook in de ogen van de leerling”. Dit vraagt openheid en sensitiviteit voor wat een leerling bezighoudt of voor wat deze nodig heeft.⁵

De benadering van het personeel is passend bij de doelgroep moeilijk lerende jongeren. Dit houdt in dat zij structuur bieden en duidelijkheid scheppen in het wie, wat, wanneer en waar. Daarnaast benoemen zij concreet gewenst en ongewenst gedrag. Ze spreken duidelijke verwachtingen uit en bespreken consequenties van het gedrag.

Binnen het praktijkonderwijs heeft onderwijsgevend personeel, naast de basisvaardigheden, extra vaardigheden nodig op zowel didactisch en pedagogisch vlak. Zij zijn in staat om de lesstof te visualiseren en op een praktische wijze aan te bieden. Ze dragen de lesstof aan de leerlingen over, door gebruik te maken van voordoen – nadoen – nakijken. Er wordt minder gebruik gemaakt van alleen (directe) mondelinge of schriftelijke instructie. Docenten (maar ook onderwijsassistenten en werkmeesters) delen de opdrachten op in stappen, waardoor het (werk)geheugen van de leerling niet onnodig belast wordt. Indien nodig wordt er gebruik gemaakt van een stappenplan of werkkaart, waar de leerling op terug kan vallen.

Binnen het praktijkonderwijs is er ruimte voor een intensievere vorm van mentoraat in vergelijking met andere typen regulier voortgezet onderwijs. Mentoren, maar ook onderwijsassistenten, voeren regelmatig individuele coaching gesprekken met leerlingen. Tijdens die gesprekken houden zij balans tussen het sturen van het leerproces en ondersteunen in het leerproces. Docenten moeten de leerlingen uitdagen en stimuleren om te reflecteren en zichzelf te blijven ontwikkelen. Om de coachingsvaardigheden van docenten/mentoren te behouden en te versterken is dit een terugkerend scholingsonderdeel.

2.4 Organisatie van de (extra) zorg

Op PrO Almere werken naast de schoolleiders, de docenten en het gebruikelijke onderwijsondersteunend personeel (administratieve krachten, conciërges, onderwijsassistenten in alle sectoren) diverse extra professionals. Het gaat om deskundigen op het terrein van de orthopedagogiek, maatschappelijk werk en onderwijskunde die (fulltime of in deeltijd) speciaal voor PrO Almere werken. Zo kunnen we “in eigen huis” problemen aan die veel verder gaan dan het lesgeven alleen.

2.4.1 Organisatie van de zorg

Bij het basisoniveau van de zorg kan de leerling regulier meedoen met de lessen, didactiek, en pedagogische aanpak van PrO Almere. Er zijn ook leerlingen waarbij extra zorg is:

- zij hebben extra begeleiding in de klas nodig om de lessen goed te kunnen volgen
- zij hebben speciale didactiek en/of pedagogische aanpak nodig
- waar zorgen rondom thuissituatie en/of vrije tijd zijn

De aanpak hiervan ligt in eerste instantie bij de mentor, er is dan sprake van een uitgebreidere IOP cyclus. Dit kan inhouden dat meer werkplannen zijn gericht op de problematiek en dat er meer coachingsgesprekken en oudercontacten plaatsvinden. Bij extra zorg kan een leerling met het team van lesgevers besproken worden; om afstemming te zoeken en gemaakte afspraken te communiceren.

⁵ NIVOZ. <http://nivoz.nl/trajecten/pedagogische-tact/> Geraadpleegd op het internet op 2 februari 2017

Soms overstijgen de zorgen de expertise van de mentor. Op iedere locatie is daarvoor een zorgteam aanwezig. Het zorgteam bestaat uit een teamleider, orthopedagoog en zorgcoördinator/ school maatschappelijk werker (de taken van zorgcoördinator en maatschappelijk werker zijn een gecombineerde functie). De orthopedagoog kan benaderd worden voor zorgen omtrent de schoolloopbaan en problematieken binnen school. Hierbij kan gedacht worden aan zorgen rondom de didactische en sociaal-emotionele ontwikkeling. De zorgcoördinator heeft contacten met externe instanties. Daarnaast coördineert zij de zorg omtrent de leerling wanneer dit vastloopt. Het gaat hierbij met name over zorgen die de school (omgeving) overstijgen. Een teamleider houdt binnen het zorgteam zicht op het verzuim en de veiligheid binnen school.

Mentoroverstijgende zorgen worden besproken in het zorgoverleg van de locatie. Meestal is er voor die tijd al het nodige gedaan door de mentor en het team. In de zorgoverleggen wordt de situatie besproken en worden afspraken gemaakt over het te volgen traject. Indien nodig wordt er een informatieformulier zorgteam ingevuld om de zorgen omtrent de leerling goed in kaart te brengen. De inhoud daarvan wordt met ouders en leerling besproken en eventueel aangevuld of gewijzigd.

Als trajecten dreigen te stagneren of er een extra arrangement nodig is dan wordt een leerling ingebracht in de staf. De staf bestaat uit de directeur en de orthopedagogen en zorgcoördinatoren van de drie locaties. Binnen PrO-Almere fungeert de staf als een intern zorg-advies-team. Op verzoek kunnen ook anderen aansluiten, zoals een teamleider, plus-begeleider of de stagecoördinator. De inbreng van een leerling in de staf gebeurt op initiatief van het zorgteam van een locatie.

Daarnaast bestaat de mogelijkheid om een leerling in het zorgadviessteam (ZAT) in te brengen. Er is dan expertise nodige van één (of meer) van de samenwerkingspartners. Het inbrengen van een leerling doet de zorgcoördinator (anoniem of met toestemming van ouders). Het ZAT is iedere maand op PrO Almere en naast 's Heerenloo, Vitree, Fornhese en het wijkteam, zijn ook de leerplichtambtenaar en de jeugdarts aanwezig. Tactus en de jeugdagent zijn op afroep aanwezig. Als een partner van het ZAT zorgen heeft omtrent een leerling kan hij deze ook inbrengen in het ZAT.

Alle leerlingen op het praktijkonderwijs hebben extra ondersteuning nodig in het leren. Mocht deze ondersteuning niet toereikend zijn dan heeft PrO Almere nog specifieke onderwijsarrangementen die ingezet kunnen worden.

2.4.2 Arrangement 1: EAG

Op alle locaties hebben we de mogelijkheid om leerlingen in de onderbouw te plaatsen in een EAG groep (Extra Aandacht Groep). De ondersteuning die deze leerlingen nodig hebben, heeft vaak te maken met het niveau van praktische en/of sociaal emotionele zelfredzaamheid. Voor deze leerlingen is het belangrijk om elke dag te oefenen met sociale vaardigheden, niet in de vorm van een training, maar aan de hand van wat er in de groep gebeurt. Op verschillende momenten in de week is er onderwijsassistentie aanwezig in de klas naast de leerkracht. In de bovenbouw maken we een soortgelijke groep door leerlingen gericht in te delen bij mentoren die een beschermend groepsklimaat neerzetten.

2.4.3 Arrangement 2: PLUS

Naast de inzet van het onderwijs- en zorgteam, heeft PrO Almere ook de mogelijkheid om Plusbegeleiding in te schakelen. Op elke locatie werken één of twee plus-medewerkers. Plus biedt ondersteuning en begeleiding op een coachende manier, aan de leerling en aan de docent. Leerlingen komen voor Plusbegeleiding in aanmerking als zij extra ondersteuning nodig hebben om

de les goed te kunnen volgen. Dit kan zijn, omdat anders de veiligheid van de leerling zelf of anderen in het gedrang is. De bedoeling van plus-begeleiding is dat situaties niet escaleren en leerlingen meer inzicht krijgen in hun gedrag(skeuzes). Er wordt daarom aandacht besteed aan bijvoorbeeld respectvol omgaan met elkaar en afspraken nakomen. Leerling, mentor en Plusbegeleider stellen gezamenlijke doelen op. Aan het behalen van deze doelen is een afgesproken beloning verbonden. De beloning kan bijvoorbeeld een extra kook- of gymles zijn.

Er is iedere ochtend en middag contact tussen leerling en plus-begeleider. Om de leerling goed te kunnen volgen, laat de leerling laat iedere les een logboek invullen. Hierin staat wat er goed ging en wat er beter kon. Ook wordt iedere les aangegeven of het doel niet, een beetje of helemaal gehaald is in die les. Deze vorderingen worden dagelijks geëvalueerd door plus-begeleider en leerling. Daarnaast observeren en coachen de plus-begeleiders de leerlingen in verschillende lessen en pauzes. Op deze manier kan de plus-begeleider de leerling helpen om de juiste keuzes te maken.

Naast de ondersteuning in de klas aan de Plusleerlingen, bieden Plusmedewerkers coachtrajecten aan docenten aan. Plus kan door middel van coaching de docent bewust maken van zijn eigen mogelijkheden, kracht en vaardigheden zodat de docent die zelf weet toe te passen en over kan brengen naar anderen. Zij kunnen binnen de school gebruik maken van een coachtraject om het zelfinzicht en de zelfkennis te vergroten in het belang van de leerlingen. Met elkaar, binnen de school, heerst een klimaat waarin coaching heel gewoon is. De docent is vrij om een eigen coach-/hulpvraag aan de coach te stellen en samen daaraan te werken. De coachee (docent) is eigenaar van zijn eigen leerproces. Afspraken over het te behalen resultaat en de frequentie worden vastgelegd. Binnen het coachtraject wordt een formulier intercollegiaal coachen gehanteerd om duidelijk aan te geven aan welke leervraag er is gewerkt, wat het resultaat is en welke tijd eraan is besteed. Hiermee kunnen gevolgde coachingstrajecten kunnen worden opgevoerd als uren ten behoeve van de professionalisering (zelfontwikkeling). De coachee zorgt er zelf voor dat het formulier intercollegiaal coachen in het eigen personeelsdossier toegevoegd wordt. De inhoud van het coachproces is verder vertrouwelijk en wordt niet gedeeld met anderen tenzij de coachee daar uitdrukkelijk toestemming voor verleent.

Wat ons verbindt is om samen te bereiken dat alle leerlingen voldoende redzaam zijn in het dagelijks leven. Plus wil op een professionele manier de ander een steuntje in de rug geven door een open, betrokken en onderzoekende houding aan te nemen onder andere door middel van coaching.

2.4.4 Arrangement 3: Extra Nederlands

Sommige leerlingen hebben naast het reguliere programma ondersteuning nodig op het gebied van Nederlandse taalvaardigheid. De reden voor extra ondersteuning kan verschillend zijn en is leidend voor de te volgen aanpak. Het derde arrangement bestaat daarom uit verschillende vormen van ondersteuning binnen school op het gebied van Extra Nederlands. Namelijk TOS-begeleiding, Dyslexiecoaching, begeleiding Nieuwkomers. Binnen dit arrangement ontvangt PrO Almere alleen bekostiging voor leerlingen met een TOS-indicatie. Alle andere extra ondersteuning die binnen dit arrangement geboden wordt valt onder de basisondersteuning voor een leerling.

2.4.4.1 TOS

Er zijn leerlingen die moeite hebben met (onder andere) taal door een taalontwikkelingsstoornis (TOS). Voorheen werden dit ook wel ernstige spraak- en taalmoeilijkheden (ESM) genoemd. Vaak zijn deze leerlingen beter in de praktijk. Praktijkonderwijs doet hierdoor een beroep op hun sterke kanten en kan daarnaast vaak goed aansluiten bij het taalniveau van de leerling. Voor sommige van deze leerlingen is er ook op het praktijkonderwijs extra begeleiding nodig. Zij kunnen dan mogelijk in aanmerking komen voor een (licht) arrangement. Dit kan via Viertaal / Passend Onderwijs Almere aangevraagd worden. Zij hebben een deskundigheid die specifiek gericht is op leerlingen

met TOS. Een indicatie voor een licht arrangement betekent dat er extra ondersteuning ingezet en expertise gevraagd kan worden.

In schooljaar 2016-2017 is er binnen PrO Almere op alle locaties ondersteuning opgezet voor leerlingen met een TOS-indicatie. Alle locaties hebbe een voorlichting (vanuit Viertaal / Passend Onderwijs Almere) over deze leerlingen en hun ondersteuningsbehoeften gekregen. Daarnaast zullen onderwijsassistenten van elke locatie een training volgen, georganiseerd door Viertaal / Passend Onderwijs Almere. De training is gericht op het ondersteunen van leerlingen met TOS-problematiek. De ondersteuning zal met name een coachende rol hebben. De coaching zal vooral gericht zijn op de communicatieve redzaamheid vergroten. Onderdeel hiervan zijn bijvoorbeeld het voor- en nabespreken van sociale situaties en diverse oefenvormen voor sociale situaties. Daarnaast kunnen extra uitleg / instructie geven over communicatie en verschillende spelvormen onderdeel zijn van de begeleiding.

2.4.4.2 Dyslexiecoaching

Dyslexie is “een hardnekkig probleem met het aanleren en het accuraat en/of vlot toepassen van het lezen en/of spellen op woordniveau.” Veel leerlingen die praktijkonderwijs volgen hebben moeite met lezen en/of spellen. Ze hebben lang niet allemaal dyslexie. Op PrO Almere spreken we van dyslexie als er een groot verschil is tussen het begrijpen van taal (begrijpend lezen, begrijpend luisteren, verbale intelligentie) aan de ene kant en het technisch lezen en spellen aan de andere kant. Is er geen groot verschil, dan noem je het geen dyslexie. Dan hoort het gewoon bij het moeilijkerlerend zijn. Leerlingen met dyslexie hebben hiervoor een verklaring. Zij begrijpen meer dan dat ze (zelfstandig) kunnen lezen. Meestal hebben ze extra begeleiding gehad voor lezen en of spellen op de basisschool. Soms hebben ze ook begeleiding gehad buiten school. Voor een dyslexiebehandeling vergoed door de zorgverzekering komen deze leerlingen vaak niet in aanmerking, omdat er naast de dyslexie nog andere (leer)problemen zijn.

De ondersteuning voor dyslexie valt onder de basisondersteuning in het voortgezet onderwijs. Dit geldt ook voor PrO Almere. Dit betekent dat school geen extra middelen of formatie krijgt voor leerlingen met dyslexie. Op school hebben leerlingen met dyslexie recht op compenserende en dispenserende maatregelen. PrO Almere vindt het belangrijk om voor leerlingen een programma “op maat” te maken. Gezien het onderwijsaanbod, is het de vraag in hoeverre leerlingen met dyslexie extra maatregelen nodig hebben in de lessen. PrO Almere biedt vooral een praktische leeraanbod. De (schriftelijke) taal die gebruikt wordt, is vaak kort met begeleiding van plaatjes. Bovendien kent de theorie weinig tijdsdruk en wordt een leerling niet beoordeeld op spelling. Daarnaast werkt de school via “bring your own device”. Alle leerlingen werken daardoor op een eigen laptop, notebook, tablet, etc. Dit zal de verwerking van theorie makkelijker maken. Leerlingen met dyslexie zullen baat hebben bij dit algemene onderwijsaanbod. In de regel zullen ze daarom de meeste lessen voldoende kunnen volgen. Een uitzondering hier op kunnen de lessen avo zijn. Er wordt bij avo veel gewerkt met de methode Nieuwsbegrip en Nieuwsrekenen. Bij deze methode zit een voorleesfunctie. Voor leerlingen met dyslexie mag deze functie aangezet worden. De teksten en vragen kunnen dan voorgelezen worden. Het is voor leerlingen uiteraard ook mogelijk om zelf tekst-naar-spraak-software op hun laptop te installeren en te gebruiken.

Bij (officiële) toetsen hebben leerlingen met dyslexie recht hebben op bijvoorbeeld tijdsverlenging en een groter lettertype. Bij de theoretische schooltoetsen is er weinig tot geen tijdsdruk en waren tot op heden geen aanpassingen nodig. Bij officiële examens voor bijvoorbeeld Entree kan de orthopedagoog voor de leerling een verzoek indienen voor aanpassing van het examen, indien de leerling beschikt over een dyslexieverklaring.

Op PrO Almere bieden we, indien mogelijk, leerlingen met een dyslexieverklaring 1x per week extra begeleiding op school. De begeleiding van onderbouwleerlingen heeft de meeste prioriteit. In de onderbouw is het extra oefenen vaak meer vanzelfsprekend. Daarnaast zijn de leerlingen en het aanbod in de bovenbouw meer gericht op stage en praktijk.

De begeleiding is geen behandeling, geen remedial teaching, geen training, maar een vorm van coaching. De coaching wordt uitgevoerd door stagiaires of onderwijsassistent. Zij krijgen instructie en begeleiding van de orthopedagoog. Het doel van de begeleiding is dat de leerling zijn lees/schrijfvaardigheden behoudt, en zo mogelijk versterkt. Dat kan door te oefenen in een veilige setting, individueel of in een klein groepje. In de begeleiding wordt gebruik gemaakt van een methodiek, gericht op vloeiend lezen (RALFI) en een methodiek gericht op zelfcontrole bij het schrijven (werken met spellingcontrole). Van deze methodieken is bekend dat ze effectief zijn voor leerlingen in het praktijkonderwijs.

De leerling en dyslexie-coach stellen samen een werkplan op voor de begeleiding. De leerling geeft daarbij aan wat hij/zij graag zou willen leren of verbeteren. De dyslexie-coach en leerlingen evalueren de werkplannen in coachingsgesprekken. Ze bespreken dan hoe de begeleiding gaat, wat de leerling geleerd heeft en wat de komende doelen worden. De voortgang kan meegenomen worden in de gesprekken met ouders. De leerling kan de behaalde doelen opnemen in het portfolio. Bij dyslexiecoaching is het streven om twee geëvalueerde werkplannen per schooljaar te hebben.

2.4.4.3 Nieuwkomers

Leerlingen die nog niet zo lang in Nederland zijn en geen Nederlands spreken gaan eerst naar een taalschool / centrale opvang klas. Na één of twee jaar stromen zij vaak door naar regulier onderwijs. Zij hebben dan vaak nog wel extra ondersteuningsbehoeften op het gebied van het leren van de Nederlandse taal. Daarnaast kunnen er andere vragen zijn rondom bijvoorbeeld interculturele communicatie en omgaan met gedrag die we niet begrijpen of trauma. Per 2016/2017 volgen er daarom twee docenten de opleiding master SEN (special educational needs) met leerroute “expert in nieuwkomersonderwijs”. Het doel is om voor elke locatie een expert te hebben op het gebied van nieuwkomers.

2.5 Afstemming van de zorg met (keten)partners

PrO Almere streeft ernaar om de principes van een lerende organisatie toe te passen. Dat betekent dat wij moeten kunnen inspringen op veranderingen in de samenleving. Samenwerking met andere scholen, instellingen en bedrijfsleven werkt niet alleen stimulerend maar genereert ook nieuwe ideeën om met de veranderingen te kunnen meebewegen. Er zijn op het front van de samenwerking met anderen nog wel wensen. PrO Almere werkt samen met: andere scholen binnen het voortgezet onderwijs; organisaties gericht op arbeid (denk hierbij aan branche organisaties, kenniscentra, opleidingsscholen, het Almeerse bedrijfsleven maar ook het UWV en Mind@Work) en hulpverleningsinstanties.

2.5.1 Afstemming zorgpartners

Op het gebied van hulpverlening wordt er binnen school op verschillende niveaus samengewerkt:

- Organisaties als Oké op School, Tactus en GGD bieden gastlessen en cursussen (voor leerlingen) aan bij ons op school. Dit gebeurt onder leiding.
- Er is intensief contact over individuele jongeren met de instanties die hen begeleiden.
- Op alle locaties is naschoolse dagbehandeling van 's Heeren Loo aanwezig. Voor deze hulp is een beschikking nodig.

PrO Almere wil graag inzetten op preventie. We verwachten dat door tijdig signaleren en het inzetten van een preventief aanbod, jongeren weerbaarder worden en beter toegerust zijn op de maatschappij. Binnen en buiten de lessen wordt hier door het personeel aandacht aan besteed. Daarnaast zijn er regelmatig gastlessen en excursies rondom diverse thema's die jongeren voorbereiden op goed burgerschap, goede voorbereiding op werk, vrije tijd en wonen. Te denken valt aan de gastlessen van de GGD en Tactus Verslavingszorg. Daarnaast zijn er trainingen gericht op weerbaarheid. Een voorbeeld hiervan is de Rots- en watertraining in de eerste klassen. Deze wordt door 's Heeren Loo samen met de mentor gegeven. Binnen iedere locatie zijn er docenten verantwoordelijk voor het inzetten van deze gastlessen en excursies.

Wanneer jongeren naast de preventieve inzet meer nodig hebben, dan wordt er door de zorg coördinator in samenwerking met ketenpartners een aanbod gezocht wat meer op maat is. Dat is meestal een training voor een groep of het is een geclusterd aanbod waar individuele leerlingen met een specifieke hulpvraag terecht kunnen. Om het zo laagdrempelig mogelijk te laten zijn, vindt deze trainingen plaats op PrO Almere. Er zijn trainingen in samenwerking met Oké op School (Pink Perfect, Blue Perfect) en Humanitas (Jongeren in Rouw).

Daarnaast is er samenwerking met diverse organisaties op het gebied van welzijn en hulpverlening. Welzijnsorganisaties zijn een voorliggende, goedkopere voorziening dan reguliere hulpverlening. Zij organiseren vaak activiteiten die aansluiten bij de behoeften van de jongeren (de Schoor, Trapnatov en Place to Be; Humanitas). Lang niet altijd is het nodig om op zwaardere hulpverlening in te zetten. Wanneer het voorliggend kan, dan weten we elkaar te vinden.

De voorliggende hulp is niet altijd voldoende. Soms vraagt de situatie en/of het gedrag binnen school, in de thuissituatie en/of in de vrije tijd meer begeleiding of zelfs behandeling. Via het ZAT (of wijkteam) kan er hulpverlening aangevraagd worden. Een voorbeeld van samenwerking tussen hulpverlening en school is de dagbehandeling van 's Heeren Loo. Op elke locatie van PrO Almere is er een dagbehandeling. Op de dagbehandeling kunnen jongeren werken aan doelen m.b.t. gedrag, zelfredzaamheid en sociaal functioneren. Er is ook samenwerking met andere vormen van hulpverlening. Zo kan er begeleiding in het gezin plaatsvinden, kan een jongere een persoonlijke begeleiding krijgen of kan een jongere een bepaalde vorm van therapie volgen.

Met ingang van 1 januari 2018 krijgen PrO Almere en 's Heeren Loo van de Gemeente Almere een Onderwijs Jeugdhulp Arrangement. Dit betekent dat wij vanuit school jeugdhulp kunnen bieden in een preventief karakter en er geen indicaties per leerling aangevraagd hoeven worden. 's Heeren Loo is een organisatie die gespecialiseerd is in de doelgroep van PrO Almere. De Gemeente Almere, die ook het belang van (vroeg)tijdig inzetten van passende hulpverlening erkent, heeft 's Heeren Loo als hoofdaanbieder toegewezen. Andere zorgaanbieders, zoals Vitree, de straathoekwerker, Fornhese en het wijkteam blijven betrokken. Het uitgangspunt is, dat de begeleiding danwel behandeling, uitgevoerd zal worden door 's Heeren Loo. Bij gegronde redenen kan gekozen worden om de begeleiding of behandeling door een andere organisatie uit te laten voeren. Voor psychiatrisch onderzoek wordt er naar Fornhese verwezen, tenzij het om een vervolgonderzoek gaat. Aanvragen voor AWBZ, WOZ en PGB vallen niet onder het Onderwijs Jeugdhulp Arrangement.

2.5.2 Afstemming partners stage en arbeid

Vanuit de stage en de arbeidstoeleiding wordt er nauw samengewerkt met veel bedrijven en instellingen binnen Almere. Elk bedrijf heeft zijn eigen specifieke ondersteuningsmogelijkheden en werkzaamheden. De begeleiding en ondersteuning van de leerling wordt nauw afgestemd tussen stage- en praktijkbegeleider.

PrO Almere werkt nauw samen met Yanmar Europe. In dit bedrijf, dus ook in het bedrijfspan van Yanmar, is een leerwerkbedrijf ingericht. Door deze samenwerking wordt er een veilige, maar ook realistische werksituatie geboden onder begeleiding van een medewerker van PrO Almere. Voor leerlingen kan het leerwerkbedrijf dienen als voorbereiding op hun externe stage, als trainingsplek van specifieke vaardigheden of als specifieke stageplek. De leerlingen leren in het leerwerkbedrijf vaardigheden die nodig zijn om zelfstandig te kunnen werken. Binnen het leerwerkbedrijf worden werkzaamheden planmatig en systematisch aangeboden. Leerlingen kunnen gericht specifieke arbeidsvaardigheden trainen.

In het kader van nazorg werkt PrO Almere samen met de Gemeente Almere en met Mind@Work. De samenwerking is erop gericht om, met de leerling, een baan te vinden en te behouden. Leerlingen die al een baan hebben krijgen dit traject dus ook aangeboden.

Alle leerlingen die van school gaan, met het advies ‘werk’, krijgen een begeleidingstraject aangeboden door de “Gemeente Almere”. Wanneer een leerling het advies krijgt om te gaan werken bij een regulier bedrijf (eventueel als p-wet jongere) zal een jobcoach van Mind@Work de begeleiding op zich nemen, vanuit het traject Into Work. Wanneer een leerling het advies krijgt om te gaan werken binnen een beschutte werkomgeving of binnen dagbesteding zal een jobcoach van de Gemeente Almere de begeleiding op zich nemen. Wanneer een leerling gaat werken bij één van de ASG-scholen wordt hij begeleidt door een jobcoach vanuit PrO Almere. PrO Almere heeft 3 stagebegeleiders opgeleid tot jobcoach voor deze taak.

De begeleiding en kennismaking van de jobcoaches begint in de laatste maanden van het laatste schooljaar. Direct aansluitend op de adviesgesprekken met ouders zijn er de kennismakingsgesprekken met Into Work of de Gemeente Almere. Vanaf dat moment lopen de jobcoaches gelijk op met de begeleiders vanuit school. Zo lang de leerling op school zit ligt de regie bij de mentor, met de ondersteuning van de stagebegeleider. De regiefunctie wordt aan het einde van het schooljaar overgedragen aan de jobcoach. Door deze nauwe samenwerking kan er een naadloze aansluiting ontstaan van leerling naar werknemer.

2.5.3 Afstemming partner logopedie in school

Sinds maart 2017 wordt er logopedische therapie in school gegeven door een externe logopedistenpraktijk, namelijk de Praatmaatgroep. Op elke locatie komt er minimaal 1 dagdeel per week een logopediste. Ouders zullen naar de huisarts moeten voor een verwijzing. De Praatmaatgroep kan daarbij een ondersteunende rol vervullen. De logopedie is voor jongeren tot 18 jaar gratis en heeft geen invloed op het eigen risico van de zorgverzekering. Bij de start van de logopedie heeft de logopedist contact met de mentor over mogelijke leerdoelen. Ook is het mogelijk dat ouders kennis kunnen maken met de logopedist. De logopedist houdt de mentor op de hoogte van eventuele ontwikkelingen binnen de behandeling. Bij inhoudelijke vragen over de behandeling van de leerling kan er contact worden gezocht met de orthopedagoog van de locatie.

2.6 De grenzen van de ondersteuningsmogelijkheden

PrO Almere kent grote ondersteuningsmogelijkheden voor leerlingen. Deze mogelijkheden hebben echter ook grenzen. Deze grenzen hebben vooral betrekking op de aansturing van sociaal gedrag en het lesaanbod van theorie en praktijk. Per leerling wordt onderzocht of het aanbod van PrO Almere aansluit op de onderwijsbehoeften van de leerling. We zoeken hierbij naar mogelijkheden. Hierbij kan de inzet van hulpverlening (en het resultaat daarvan) een randvoorwaarde zijn, om over te gaan tot plaatsing op PrO Almere.

De aard, de zwaarte en/ of de combinatie van de onderwijsbehoeften kan een reden zijn om de leerling naar een andere school/ setting te verwijzen of niet te plaatsen. Er kan hierbij bijvoorbeeld gedacht worden aan:

- Leerlingen die zich niet kunnen handhaven in een groep met 1 op 12-15 begeleiding
- Leerlingen die niet zelfredzaam zijn (bijvoorbeeld niet zelfstandig kunnen reizen, onvoldoende persoonlijke verzorging)
- Leerlingen die zich sociaal-emotioneel niet kunnen handhaven binnen de school
- Leerlingen zonder zelfreflectie en ontwikkeling hierin (geen gewetensontwikkeling, niet aanspreekbaar op gedrag)
- Leerlingen die het welzijn en/ of de voortgang van andere leerlingen verstoren
- Leerlingen die een gevaar op kunnen leveren voor, of voor een gevoel van onveiligheid zorgen bij, medeleerlingen, personeel en zichzelf
- Leerlingen met ernstige internaliserende of externaliserende gedragsproblematiek
- Leerlingen met ernstige psychiatrische problematiek
- Leerlingen met ernstige thuisproblematiek die van invloed is op het gedrag op school of in de vrije tijd
- Leerlingen die veelvuldig verzuimen en/of niet naar school toe komen (ondanks inzet van hulp)
- Leerlingen waarbij ingezette (binnen- of buitenschoolse) hulp onvoldoende effect / resultaat heeft
- Leerlingen die behoefte hebben aan een aanpak waarbij het gedrag of de gezondheid voorop staat en niet het onderwijs
- Leerlingen waarbij medische handelingen moeten worden verricht
- Leerlingen die zich niet verstaanbaar kunnen maken in het Nederlands en instructie onvoldoende kunnen volgen (nieuwkomers)

Als wij als school alle extra's hebben ingezet die we hebben op school, op didactisch en/of pedagogisch gebied en ondanks dat we geen of heel weinig ontwikkeling zien bij de leerling dan kan een leerling als nog verwezen worden naar een andere school/setting.

Van leerlingen wordt verwacht dat zij beschikken over voldoende sociale en praktische zelfredzaamheid om te kunnen functioneren binnen een groep, die ongeveer 12-15 leerlingen groot is. Van leerlingen op PrO Almere wordt verwacht dat zij in staat zijn om (met enige hulp) zelfstandig hun weg binnen en buiten school te vinden. Daarbij kunnen de leerlingen omgaan met verschillende docenten, lesplekken en locaties. Ze dienen om te kunnen gaan met een (persoonlijk) rooster en de vrijheden die daaraan gekoppeld zijn.

Binnen PrO Almere staat de veiligheid centraal. Van de leerling wordt verwacht dat hij zich kan handhaven binnen de populatie van het praktijkonderwijs. De leerling dient voldoende sociale aansluiting te vinden bij leeftijdsgenoten/ schoolgenoten. Daarbij verwachten we van de leerlingen dat zij kunnen omgaan met autoriteit en aanwijzingen van alle medewerkers opvolgen.

Op het gebied van Nederlands en Rekenen bieden wij lesstof aan onder- en op niveau 1F. De ondergrens van de ondersteuningsmogelijkheden zijn basale vaardigheden in lezen, schrijven en rekenen (half groep 3). De bovengrens van ons lesaanbod ligt voor de didactische vaardigheden op een leerroute naar 2F niveau.

Het praktijkonderwijs bestaat voor een groot deel uit praktische lessen. Wij bieden lesstof aan op het niveau van redzaamheid in het dagelijks leven tot aan assistentenniveau (mbo1). De ondergrens van de ondersteuningsmogelijkheden zijn enige motorische vaardigheden en affiniteit met praktisch werk (gereedschap vasthouden en hanteren, bv. snijden, knippen, optillen, stapelen). Maar daarnaast is ook enig plezier beleven aan creatieve en praktische vakken (klusjes doen en sport) van belang. PrO Almere biedt verschillende certificeringstrajecten. Doordat leerlingen meerdere branchegerichte certificaten en praktijkverklaringen kunnen halen, is de bovengrens voor het lesaanbod van de praktijk hoger.

Als PrO Almere geen passend aanbod (meer) heeft, wordt er gezocht naar een andere passende plek die wel de juiste zorg kan bieden. Dit kan bijvoorbeeld een andere reguliere voortgezet onderwijs school zijn, een school voor speciaal voortgezet onderwijs of een ander, meer individueel traject (bijvoorbeeld Flevodrome, Meiden met Pit). Indien nodig zal Passend Onderwijs Almere hierbij betrokken worden.

3 Schoolklimaat

3.1 Pedagogisch klimaat

Alle medewerkers van PrO Almere werken samen om het leer- en leefklimaat op school neer te zetten. Alle leerlingen, en ook ouders, moeten zich welkom weten, zich gezien en gehoord kunnen voelen, ongeacht hun achtergrond en kenmerken. Dat betekent o.a. dat het personeelsbestand divers is naar culturele herkomst en opleidingsniveau, en zoveel mogelijk een afspiegeling is van de populatie van leerlingen en ouders.

Samen vormen we op school een mini-maatschappij die voor een ieder leefbaar moet zijn. Burgerschap is iets dat we dagelijks samen kunnen oefenen op school. Het abstracte begrip burgerschap werken we uit in de vorm van drie V's⁶:

- Veiligheid
- Verantwoordelijkheid
- Vriendelijkheid

Iemand die zich ten opzichte van anderen veilig, verantwoordelijk en vriendelijk weet te gedragen wordt gewaardeerd, in welke situatie dan ook, of dat nu op het werk is, of in het gezin, de familie of de buurt.

Samen scheppen wij een omgeving waarin zowel medewerkers als leerlingen zich veilig kunnen voelen. Hiervoor dragen we allemaal een eigen verantwoordelijkheid, vanuit onze eigen taak, positie en functie. En vriendelijk zijn kost niets, is ons motto.

3.2 Veiligheid

3.2.1 Schoolbeleid

PrO Almere heeft een veiligheidsplan. Hierin staan de volgende onderwerpen uitgewerkt: Iedere locatie heeft een veiligheidsmedewerker. Deze monitort de veiligheid op de eigen locatie. De veiligheidsmedewerkers komen vier keer per jaar bij elkaar met de schoolleiding en bespreken technische zaken zoals de RI&E en de ontruimingsplannen. Daarnaast is algemene veiligheid op de locatie een onderwerp van gesprek. Dit wordt teruggekoppeld naar de teams op de locatie. PrO Almere heeft een anti-pestbeleid. Dit beleid wordt door de coördinator in de school vorm gegeven middels projecten rond pesten (oa in de anti-pestweek), mediawijsheid in de groepen en berichten voor ouders en leerlingen.

3.2.2 Ambities

PrO Almere wil voor alle leerlingen en medewerkers een veilige, prettige leer- en werkomgeving zijn. De manier waarop we het anti-pestbeleid en de inzet op het omgaan met sociale media hebben vormgegeven is passend voor onze leerlingen. We willen dit voortzetten. Van belang is dat we de ontwikkelingen op het gebied van sociale media blijven volgen en onze aanpak aanpassen bij de nieuwe ontwikkelingen. Dit betekent up to date blijven en actief in de klassen aandacht besteden aan hoe om te gaan met de nieuwe ontwikkelingen, waarbij we de kwetsbaarheid van onze doelgroep niet uit het oog verliezen.

⁶Naar: Diekstra, R. 2006

4 Onderwijsresultaten

4.1 Resultaten

Middels de uitstroommonitor worden de resultaten van het praktijkonderwijs gedocumenteerd. De resultaten van PrO Almere zijn altijd goed.

4.1.1 Uitstroom

Op PrO Almere zien we dat de uitstroom verschillende mogelijkheden heeft:

Leerlingen verlaten PrO Almere met

Een baan 40% (inclusief beschutwerk en arbeidsmatige dagbesteding)

Leren 10 % Entree opleiding

20 % Bol niveau 2

PrO Almere heeft relatief veel leerlingen die verhuizen naar een andere woonplaats (15%). En bijna 6% verhuist naar het buitenland.

7,6% is uitgestroomd naar een VSO school.

Binnen PrO Almere bieden wij de mogelijkheid om een Entree diploma te behalen. Dit doen wij in samenwerking met ROC van Flevoland. Van de leerlingen die uitstromen heeft 46% zijn Entree diploma behaald. 78% heeft een branchecertificaat behaald en 40 % heeft een praktijkverklaring (SBB Boris) behaald. Dit alles heeft een toegevoegde waarde voor leerlingen maar ook voor het bedrijfsleven. Zij zijn vooral enthousiast over de branchecertificering en praktijkverklaringen.

Alle leerlingen die uitstromen naar werk worden begeleidt door Mind@Work of door de jobcoaches van de Gemeente Almere. Dit traject start al in het laatste jaar dat leerlingen op PrO Almere zitten. Ook organiseren wij terugkomavonden voor oud leerlingen bij ons op school.

4.2 Sociale en maatschappelijke competenties

Op een school als PrO Almere is er veel aandacht voor sociale en maatschappelijke competenties. Dat kan ook bijna niet anders. Al eerder benoemde we de Rots en Watertrainingen die samen met 'sHeerenloo worden gegeven in de onderbouw van de school.

Naast dat wij leerlingen opleiden tot een goed werknemer, leiden wij ook op tot een goede buurman of vrouw. Dit zit breed in het programma verweven en binnen het vak burgerschap wordt hier nog specifiek aandacht aan besteed.

De leerlingpopulatie van PrO Almere is zeer divers. Dit betekent dat wij veel aandacht schenken aan omgaan met andere culturele achtergronden.

5 Kwaliteitszorg en Ambitie

5.1 Kwaliteitszorg

Voortschrijdend inzicht leidt bij ons op school vaak tot nieuwe initiatieven om te verbeteren. In vergaderingen(jaarlaagvergaderingen/vakgroepvergaderingen) op de locaties wordt regelmatig mondeling geevalueerd, vaak op verzoek van het MT. Of een initiatief geslaagd is of niet wordt bij ons op school ook afgeleid uit informele gesprekken met collega's op sleutelposities in de school. Initiatieven die in de praktijk van alledag blijken te werken worden snel vanzelfsprekend, worden staand beleid. Dit is meer onze manier van borgen. We hebben wel een aantal essentiële zaken wel vastgelegd(bijvoorbeeld protocol Gedragen gedrag)

Minder geslaagde trajecten worden omgebogen, overvleugeld of opgeborgen in het vergeetboek.

We zoeken nog naar werkwijzen voor borging die recht doen aan et beweeglijke karakter van het onderwijs op PrO Almere.

Vorig schooljaar is PrO Almere toegelaten en goedgekeurd voor de Almeerse Academische Opleidingsschool. Op deze manier kunnen wij gebruik maken van de nieuwste inzichten op het gebied van leren en ontwikkelen. Dit schooljaar hebben wij ruim 20 studenten rond lopen van de AAOS

5.2 Kwaliteitscultuur

Teamleiders hebben een centrale rol in de evaluatie van de kwaliteit van het onderwijsproces. Zijn gaan op lesbezoek, voeren allelei soorten gesprekken, stellen samen met medewerkers ontwikkeldoelen vast, vragen scholing aan ets. Zij nemen hun ervaringen mee naar het MT. Ook leerlingen en ouders krijgen een stem in de beoordeling van de kwaliteit van onze school. Dit doen wij door middel van vragenlijsten via scholen op de kaart.

Verder zoeken wij ook feedback op de kwaliteit van het onderwijs bij collega-scholen. Dit doen we door deel te nemen aan de vo audits van ASG. We gebruiken hiervoor het DOT observatietool.

Wij willen een open cultuur waar fouten maken mag.

5.3 Verantwoording en dialoog

We rapporteren regelmatig over ontwikkelingen en resultaten in de PrO Flevo. Ook op ouderavonden kan dat aanbod komen. De dialoog met de MR zowel met de personeelsgeleding als de oudergeleding verloopt in goede harmonie. Zij worden bij alle (mogelijke) nieuwe ontwikkelingen betrokken en denken daar ook in mee. Op schoolniveau worden ook mogelijke nieuwe ontwikkelingen besproken en ook daar denken veel mensen graag in mee.

5.3.1 Terugblik toekomstperspectief 2012-2017

In de afgelopen vier jaar is veel ontwikkeld binnen school, sommige zaken zijn nieuw opgezet andere zaken zijn verder geïmplementeerd. In de samenwerking met hulpverleningsorganisaties is veel ingezet. Zo is bijvoorbeeld op elke locatie van het PrO Almere een dagbehandeling van 's Heeren Loo gevestigd. Daarnaast is de samenwerking met ketenpartners in het arbeidsveld geïntensiveerd en is de mogelijkheid voor certificering voor leerlingen verder uitgebreid in aantal certificaten en praktijkverklaringen. Binnen de organisatie van de school zijn ook verschillende ontwikkelingen tot stand gekomen. Het personeel heeft zich gespecialiseerd in het voeren van coachingsgesprekken, met de leerling maar ook onderling. Daarbij is de inzet van docentenbegeleiders uitgewerkt om de professionaliteit binnen school te verhogen en kunnen de Plusmedewerkers collegiale coaching geven aan onze medewerkers.

Maar een school is nooit af. Het is zaak permanent de ontwikkelagenda en de jaarlijkse planning en evaluatie te bespreken en waar nodig aan te vullen of bij te stellen.

5.3.2 Perspectief voor 2022

Een aantal concrete verbeterwensen ligt al klaar:

1. Beter samenwerking op inhoud tussen theorie, praktijk en stage.
2. Het uitbreiden van activiteiten voor talentontwikkeling bij de leerlingen.
3. Het invoeren van een nieuw leerlingvolgsysteem wat beter aansluit bij de leerling en ouders (Presentis).
4. Het arrangement Extra Nederlands verder in school implementeren.
5. Het borgen van logopedie op elke locatie door externe partner (de Praatmaatgoep).
6. Het opzetten en implementeren van het Onderwijs Jeugdhulp Arrangement.
7. Het opzetten van het project Kickstart. Een woonhuis (als leslocatie) voor leerlingen die angstig zijn en nog niet in een grotere setting kunnen functioneren. Dit zal samen met 's Heeren Loo worden vorm gegeven.

6 Personeelsbeleid

Goed personeel is cruciaal voor de kwaliteit van het onderwijs. In de praktijk blijkt het lastig te zijn om medewerkers te vinden die geschikt zijn voor het praktijkonderwijs. Dit betekent dat wij gericht moeten gaan zoeken naar medewerkers die vervolgens geschikt gemaakt moeten worden voor het praktijkonderwijs. Dit is iets wat niet alleen speelt in het praktijkonderwijs maar ook al bij het basisonderwijs van de ASG en bij sommige vakken in het andere Voortgezet Onderwijs van de ASG, waar een tekort aan personeel is.

Doel: Bevoegd en bekwaam personeel hebben.

Situatie in 2018: Niet iedereen is bevoegd voor het praktijkonderwijs.

Gewenste situatie in 2022: Alle docenten hebben de juiste bevoegdheid en zijn bekwaam

Collega's worden gestimuleerd om te studeren. Dit kan zijn om een tweede bevoegdheid te halen of om een master te halen. De docenten kunnen daarvoor gebruik maken van een lerarenbeurs. Startende docenten/medewerkers bieden we verplichte bijeenkomsten en coaching aan om hun weg in het werk en in de school te kunnen vinden. In de school wordt dit gedaan door opgeleide docentenbegeleiders en extern binnen de Academische Almeerse OpleidingsSchool. Op deze manier proberen wij de kennis en vaardigheden van docenten en medewerkers te vergroten.

Verder kunnen medewerkers gebruik maken van het aanbod van de ASG Academie en kunnen zij vragen om teamscholing. Als dit in de mogelijkheden ligt dan wordt daar ook op in gegaan. Daarnaast zijn er schoolbrede scholingen om de expertise op verschillende terreinen te vergroten. Deze bijeenkomsten zijn verplicht en worden onder werktijd georganiseerd. Collega's kunnen aangeven waarin ze geschoold willen worden om hun vakbekwaamheid te vergroten of uit te breiden.

De tevredenheid van ons personeel monitoren we iedere drie jaar door het afnemen van een medewerkersonderzoek. De resultaten hiervan worden teruggekoppeld naar de collega's. Actiepunten die hieruit voortkomen bespreken we waar nodig met elkaar en op de verschillende locaties en ook in de verschillende teams.

Niet iedereen op PrO Almere heeft de juiste bevoegdheid. Wel is iedere docent bevoegd om les te geven en heeft een opleiding hier in gedaan. Wij zijn nog samen met de ASG academie in gesprek over of en op welke wijze mensen een verkorte opleiding kunnen doen waardoor zij wel de juiste bevoegdheid krijgen. Wij denken aan een PABO opleiding of een andere tweede graads lerarenopleiding.
